

ADELPHI.

L. ANICIO GALLO M. CORNELIO
CETHEGO COSS.

ACTA AB U. C. DLXXXII. A. CHR. 162.

Hanc fabulam e recentioribus in schola maritorum (*Ecole des maris*) is poëta imitatus est, quem nomine Menandri Gallici Ruhkenius dignum esse putavit (*Moliere*). Consilium scribendae fabulae a Terentio Francogallus mutuatus est; sunt etiam aliqui loci, qui ad verbum de Latino exemplari expressi esse videntur (*Mol. A. I sc. 4, 5 — 6. Ter. IV, 7, 43 — 44. Mol. A. I sc. 2 Ter. I, 2, 29**); reliqua novus poëta ita mutavit, quemadmodum pro dissimili aetatis et hominum judicio mutanda erant. Pro senibus patribus senes tutores, pro filiis filiae ibi sunt. Persona Syri vel plane et fabula dimissa vel in Ergasti persona tenuissimis tantum nec cum Terentio comparandis lineamentis adumbrata est; quare Gallica fabula prae Latina insigni commendatione caret. Syri nequam facta apud Gallicum poëtam ab ipsa filia, quae in tutela est, nequiter fiunt, fraude artificiosiore quidem, sed multo minus verisimili. Et prologo, qui est I, 1, et epilogo, qui est V, 2 sqq., Gallica fabula privata est, itaque causas nescimus, cur Micio mitis, cur Demea severus sit. Gallica fabula in Scena consistit, quae primae Scenae Actus V Terentii par est, et quantum ad Demeam attinet, exitu paene tragicus est: Latina fabula post V, 7 et senum animos cum filiis, et filiorum animos cum senibus reconciliavit. Ridiculi vel aequam partem, vel majorem etiam, quum tutores iidem amatores puellarum, quae in tutela sunt, esse fingantur, Gallica fabula suppeditet: Latina fabula generosiores sensus excitat, et rectius inchoatur, et aptius concluditur. „Servatur, Donatus dicit (*Argumento in Adelphos*), per totam fabulam mitis Micio, saevus Demea, leno avarus, callidus Syrus, timidus Ctesipho,

*) Qui sont, que les enfans comptent les jours des pères.

liberalis Aeschinus, pavidae mulieres, gravis Hegio.“ Quare nec Diderot (de Theatro p. 296), nec Voltarius, neque editores poëtae Gallici audiendi sunt, qui suam poëtam veteri poëtae anteponunt, et merito etiam Lessingius (de re theatrâli Ham- burg. II p. 142 sqq.) eos aliqua ex parte refutavit.

ANNOTATA IN ADELPHOS.

ProL. 6. Neque de Diphili Synapothnescusi, neque de Conmorientibus Plauti quidquam notum est praeter unum versum, qui inter Plauti Fragmenta legitur. Diphilus a Vellejo Patriculo I. 16 Menandro et Philemoni aequalis aetate fuisse dicitur.

10. cf. II, 1 sqq.

23. *hi partim aperient.* Burmannus ad Virgil. Aen. V, 864 n. 8: „Terent. prol. Adelph. 23: *hi partem aperient si in agendo partem ostendent*, ubi Bentleyus contra omnes codd. *partim restituit*; sed si jam hoc recipiendum, non semper pro adverbio, sed et in accusativo casu capiendum; nam *partim* ita veteres usos docebat notae Gronovii et Drakenb. ad Liv. XXIII, 11 [S. 11] et XXVI, 46. [S. 8]. vid. et Gronov. III Observ. 2 de usu hujus vocis *partim*.“

I, 1, 1. *Storax.* Diderot de Theatro Opp. III p. 346: „Plauti, Aristophanis et Terentii quot loci sunt, in quibus callidissimi interpretes eo ipso haesitaverunt, quod artificium scenicum poëtae non indicare placuit. Terentius Adelphos hoc modo orditur: *Storax. Ergo proxima nocte Aeschinus domum non rediit. Hoc quid sibi vult? Micio num cum Storace colloquitur? Minime. Nemo Storax in scena est in hoc momento temporis. In omni fabula nemo talis reperitur. Igitur quid sibi vult? Hoc Storax e servis Aeschini est; Micio eum appellat; ad quod quum Storax non respondeat, Aeschinum domum non redisse Micio inde colligit. Unum vocabulum, quo gestus declararetur, hunc locum explicuisset.*“ Donatus ad h. l. similiter: „Storacem vocavit, non Aeschinum: quo tacente puerum i. e. Aeschinum absentem credit, quia servuli adolescentibus praestolantur. — Sed quia fieri poterat, ut domino absente adesset Storax, commodissime adjecit: *Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant.*“

3 — 52. Bened. Wolff inter ea Cantica habet, de quibus, an Cantica sint, dubitatio esse possit; summa esse potest. Soliloquium quidem est, quod a Micione in his versibus institui-

tur, et soliloquia Captiva esse solebant; sed tam sedato animo tam lente cogitata Meicio pronunciat, ut parum credibile sit, cantando eum poëtam haec sensa pronunciantem fecisse.

3. Servius ad Aen. III, 430 habet: *Si abis [sic] uspiam, aut ubi si cesses.*

18 — 19. Menander (p. 5):

Ἡ μακάριον με γυναῖκα οὐ λαμβάνω.

25. *contra, me.* Contra non praepositio, sed adverbium est, vicissim, quare iacisi signo contra et me Faërnus disjunct, ut per se utrumque seorsum efferretur. Plaut. Amph. II, 2, 23: *Quae me amat, quam contra amo.* Cic. II. Philipp. 15: *Sed et ego, quid ille, et contra ille, quid ego sentirem, videbat.* Ter. Eun. II, 3, 64: *si scias, quod donum dono huic contra comparret.* Serv. ad Aen. X, 567: *contra non adversus, sed similiter, a pari,* ut Terent. in Adolph. in capite comoediae I, 1, 25.

31. Menandri Fragm. p. 6:

— — οὐ λυπούντα δεῖ

παυδάριον ὀρθοῦν, ἀλλὰ καὶ πειθοντά τι. —

νῖῶ προθύμως τὰξιοῦμενον ποιῶν

κηδεῶν ἀληθῶς, οὐκ ἐπεδρον ἔξεις βίον.

I, 2, 2. *rogas me, ubi nobis Aeschinus siet?* i. e. in eo loco, in quo nunc Aeschinus est, etiam tu me rogas? sive, quum in hoc loco sc. levitatis Aeschinus demersus sit, etiam tu me rogas? Conjunctivus, qui ab interrogatione indirecta pendet, est: *quid sim; siet* conjunctivo dictum est, quoniam *ubi — siet* incisum factum aliquid non tamquam factum, sed tamquam cogitatum igiturque addita aliqua commoti animi significatione effert: *rogas me, qui cogitas sive quum cogites* i. e. scias, in quo loco etc.

73. *nisi* i. e. quamquam, sed. Plauti Menacchm. prol. 59: *ei liberorum, nisi divitiae, nihil erat* i. e. liberorum nihil habebat, sed divitias; ibi vide Gronovium; interpp. ad Catonis de rust. LXXVII et Forcellini Lex. s. v. *nisi*.

II, 1. v. Prol. 10.

2 — 3. *consiste; quid respectas?* Aeschinus ad virginem conversus dicit, quam modo lenoni eripuerat.

7. *fide optima.* Haec verba minus mihi ad eam fidem pertinere videntur, qua leno uteretur in rebus veneris juvenibus comparandis, quam ad eam fidem, qua uteretur ad injurias sibi illatas ulciscendas. Adjecisse haec verba leno videtur ad metum de minis suis augendum.

9. *hujus non faciam digitum ostendens* dicit i. e. *ne minimi quidem faciam.*

11 — 12. ex Hermanni praecepto elem. d. m. p. 174. Bentlejus scripserat:

— — *jūsjurandum dābitur, te esse indignum injuria hāc; — —*

19. *o facinus miserandum! Sannio clamat, quum Parmenonis colaphos in ore suo sentiret.*

28. *opperiere ab operire.*

40. *liberali illam adsero causa manu i. e. vindico eam in libertatem. Donatus: „Ordo est: Ego liberali causa manu adsero. Sunt juris verba. — — causa ipsa liberalis dicitur, quae actionem in se continet libertatis.“*

42—54. *v. de Canticis in arg. in And.*

II, 2, 15. *quasi usquam tibi sint viginti minae, dum huic obsequare. Donatus: „Sensus: quasi numero in aliquo ducas, et in aliqua aestimatione constituas, et non, si velis, penitus contemnas viginti minas, dummodo huic obsequaris.“*

18. *ubi illinc etc. i. e. tamen non prius, spero, hoc ages, ut debitas tibi viginti minas exigas, quam ex Cypro redux factus eris.*

II, 4, 3. *tristitiem pro tristitiam e libro Bembino.*

6. *adsentandi; deest causa. Don. v. Drakenborch ad Liv. XXXI, 12, 4. quo habeam libri Bembini est et versus ita requirit, ut legamus. Graeca attractione dictum est pro: eo, quod. Alii scriptum habent: quod.*

14. *ne tum quidem etc. i. e. cavebo mihi, ne tantum prope-rem in Cyprum, imo manebo otiosus hic.*

23. *hilare hunc sumamus diem Bentejus bene dedit pro eo, quod prius legebatur, hilarem hunc sumamus diem.*

III, 1, 8. *e re natae i. e. ad utilitatem Pamphilae. Ita Bentejus dicit omnes suos codices scriptum habuisse. Aliam lectionem Donatus praebet: Et re nata sive e re nata. E re nata, quae nascitur i. e. sua sponte fit, per oppositionem earum rerum dictum sit, quae per homines et de proposito fiunt. E re nata i. e. pro ea specie, quam nunc semel nostrae, velimus nolimus, induerunt. Donatus: „e re nata. Sic proprie dicimus de iis, quae contra voluntatem nostram acciderunt, ut nunc vitium virginis.“ Quare nec testis, nec, quam testatur, res contemnenda sit.*

De amore Pamphilae v. I, 2, 70.

III, 2, 1—21. Canticum.

3. *eraeque emendetur eraeque.*

8. *quem neque etc. anacoluthon quodammodo est, et ad sensum quidem illum abundat, minime vero ad gravitatem dicendi, quae mirum quantum pondere augetur, postquam novum impetum addito illum oratio cepit.*

19. *cerebro dispergat viam. pro eo, quod saepius dicitur: cerebrum dispergat via. Sed de industria mutatum est. Spar-*

ginus humi folia, quum aliqua folia per humum spargimus; *spargimus humum foliis*, quum sparsis foliis humum quasi contegimus. *Dispergimus cerebrum viam*, quum aliquid cerebri per viam spargimus; *dispergimus cerebro viam*, quum denso cerebro, quod spargimus, viam quasi contegimus. Ad gravius minandum mutatum est, et ad gravitatem minarum augendam tempus quoque praesens pertinet pro imperfecto positum; quod pro re cogitata rem factam dicendo substituit.

30. *ipsius emendetur ipse*.

III, 3, 11. *enarramus contractum p. enarravimus.*

21. *ne dicam dolo*, ne dolose dicam i. e. ne mentiar.

34. *psaltriae quales fuerint v. iatpp. ad Liv. XXXIX, 6, 8.*

43. *coeperet pro coeperit in aliquibus libris Terentii et Prisciani, qui hunc locum XVIII, 25 § 252 laudat, scriptum, in aliis libris propter insolentiam formae, ut videtur, in coeperit et coeperat transformatum est.*

47. *abigam hunc i. e. Demeam rus, depressa voce Syrus et a Demea aversus ad spectatores dicit. „Ut pecudem dixit abigam: non ut hominem mittam.“ Don. Intus domi erat Ctesiphon cum psaltria se oblectans; v. II, 4, 20.*

61. *Bentleji libri omnes et priores editiones:*

Inspicere, tamquam in speculum, vitas omnium;

omisso in, sed Bentlejus, Ruhnkenius et novissimi interpretes ita legi vetant. Contra Burmannus ad Petron. c. 84 p. 414 et puper Schaeferus in ind. ad Greg. Corinthium s. v. *Praepositiones* (p. 1056) lectionem defendere voluerunt; Schaeferus quidem ob similitudinem aliquam cum Graeca dicendi ratione, Graecos enim post $\acute{\omega}\varsigma$, $\acute{\omega}\varsigma\pi\epsilon\rho$ praepositiones aliquando iterare neglexisse, ita, ut pro $\acute{\epsilon}\nu\ \lambda\iota\mu\acute{\epsilon}\nu\ \acute{\epsilon}\nu\ \tau\acute{\omega}\ \lambda\omicron\gamma\iota\sigma\mu\acute{\omega}\ \delta\omicron\mu\omicron\delta\alpha$ dicerent: $\acute{\epsilon}\nu\ \lambda\iota\mu\acute{\epsilon}\nu\ \tau\acute{\omega}\ \lambda\omicron\gamma\iota\sigma\mu\acute{\omega}$, praepositione $\acute{\epsilon}\nu$ non iterata (Schaefer. ad Greg. Cor. p. 135 et p. 394 ad Dionys. Halic. de comp. verb. p. 327 sqq.). Praeterea Latine verba cum praepositione composita ubi proprie usurpantur, praepositionem suam iterare solent; quare: *inspicere in speculum*; ubi improprie usurpantur, praepositionem non iterant, quare *inspicere vitas*, ut sit: *jubeo filium inspicere vitas hominum, tamquam insipientem in speculum, in qua dictione inaequalitatis aliquid populari dicendi generi tribuendum foret. Ita etiam causa detecta sit, quamobrem v. 74 inspicere in patinas, non patinas oppositum fuerit. Igitur haec lectio non adeo contemnenda esse videtur. Ipsa novitas lectionis causae fuisse videtur, cur alii legerent: tamquam in speculo vitas hominum.*

75. *facto usus sit. v. annot. ad Hec. III, 1, 47.*

III, 4, 12. v. de v. T. p. 220.

24. v. p. 206.

41. v. Andr. III, 1, 15.

58. tum emendetur tam.

62. indicente i. e. non dicente.

IV, 1, 7—8. Herm. elem. d. m. p. 182.

12. *in mentem est* Bentlejus ex auctoritate Bemini codicis restituit; alii libri trita dicendi ratione *in mente est* habent. Sed ipse A. Gellius in noctibus Atticis I, 7 narrat, non solum Plautum [Amphitr. I, 1, 25] dixisse *mihî in mentem fuit*, sed etiam Ciceronem *in potestatem esse*; ex quo consensu cum A. Gellio, quanta sit Bemini codicis praestantia, existimari potest. Cato quoque de R. R. 52, 1 et 156, 5 etiam Caesar de bello civ. I, 25 *in ad verbum quietis cum accusativo conjunctum* habent. Quare jam pridem Gerardus Ioannes Vossius in libro de constructione sive artis Grammaticae libro VII c. 65 Catoni, Plauto et Terentio hanc conjunctionem verbi vindicavit, et Taubmannus ad Plauti locum laudatum, interpretes ad Iulium Caes., novissimi Grammatici ejus vestigiis institerunt: doctissime Forcellinus in lexico s. v. *in de hac re dixit*. Ipsi vero, ut hanc dicendi rationem animadvertere velint, lectores hortamur, quo facilius veritatem ejus rei sibi persuadeant, quam in annotatis ad Terentium saepius attigimus, Terentii aetate linguam Romanam nondum tam imperiosam, quibus post, artis legibus adstrictam fuisse.

21. *Lupus in fabula*. Serv. ad Virg. Ecl. IX, 54 (ed. Burm.):

„Hoc etiam Physici confirmant, quod voce deseratur is, quem prior viderit lupus. Unde etiam proverbium hoc natum est: *lupus [est] in fabula*, quoties supervenit ille, de quo loquimur, et nobis sui praesentia amputat facultatem loquendi.“

IV, 2, 11. *etiam taces?* reprehendentis est, ut Heaut. II, 1, 6 *etiam caves?* pro eo, quod alias dicitur: *quin taces? non taces?* v. Schmied. ad h. l.

46. *Lectulos in sole*. Bentlejus hortatur, ut junctim accipiamus; lectorum aliquam speciem tum notam et sic appellatam fuisse dicens. Melius Ruhkenius et recentiores interpretes: *lectos in sole* lectos convivales esse, qui in apricis locis ponebantur ad *insolanda* convivarum corpora, quoniam *insolationem* sive *apricationem* veteres in deliciis habebant. Inde igitur Demae quoque interrogatio quaerentis orta est: *quibus utemini vos ad potandum?* Ut ipsum vultum, quo servus haec interrogatus responderit, mente nobis fingere possimus, conferent, quae Donatus ad h. l. annotavit: „Repente [Syrus] interrogatus, quod minime opinabatur quaesiturum senem [filius quid ibi faciat], arripuit statim *lectulos*; et, quia potuit senex dicere: *mentiris*: nam habet *lectulos*, addidit ex tempore: *in sole*. Et ne eos quoque habere diceret, addidit: *ilignis pedibus faciundos*. Sed

hoc gestu actoris adjutum est: quasi eodem tempore servus et quaerat, quid dicat, et respondeat."

47. *ubi potestis vos.* Ad haec verba etiam Donatus addidit: „Incerta persona est: nam Syro vel Demecae hoc dictum jungi potest.“ Tamen Bembinus et Victorianus liber Demecae ea verba tribuit, quorum librorum auctoritatem una cum Bentlejo sequuti sumus.

IV, 3, 16. *ludier* probabili Bentleji emendatione; veteres libri *neglegi*, ad quod Donatus: legitur et *claudere* et *claudicare*. Ex *claudier* Bentlejus elicit *ludier*, quod propter ductus litterarum verisimile et sententia sua prioribus aptum est. Micioni autem Lampriac apud Menandrum nomen fuisse ex hoc Menandri fragmento in Menandr. et Phil. Rel. ed. Meineke p. 7, quod nostri loci simillimum est, colligitur:

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ἐστὶν ὁ πένης πράγματα,
καὶ πάντας αὐτοῦ καταφρονεῖν ὑπολαβάνει.
ὁ γὰρ μετρίως πράττων περισσεύεσθρον
ἅπαντα τ' ἀνιστά, Λαμπρία, φέρεϊ.

IV, 4. Canticum. v. spr.

1—10. ex Hermanni praecepto elem. d. m. p. 95 et 432. v. d. vss. Ter. p. 224.

1. *discrucior animi.* Ruhnkenius: „supple dolore.“ At enim haec nobis eadem dicendi ratio esse videtur, quae est in *pendere animi* Cic. Leg. I, 3, et *angere animi* Plaut. Epid. III, 1, 6, ubi *animi* pro *animo*. Simillima alia sunt dicendi genera e. c. *dubius animi*, de quo v. Ruhnkenium ad Vellej. I, 9. Oudendorp ad Hirtii bell. Alex. 56. *dubius sententiae, mentis, consilii*, de quo v. Drakenborch ad Liv. XXXIII, 25, 5, in quibus *animi* etc. pro *animo* etc.

IV, 5, 53. *mágnum, mágnum* emendatur: *magnum, mágnum*, accentu delecto in *magnum* prius posito. *Magnum* primus Muretus, post eum Faernus, Bentlejus et optimi quique interpretes geminauerunt.

IV, 7, 9. *non malim quidem*; deest: *insanire, quam sana mente esse*; i. e. certe parum mihi gratum sit, si, quod tu ex me quaeris, sit, ut insaniam. Quare post non punctum, quod ex Bentlejana in hanc editionem fluxit, auferendum est. Ipse Donatus tamen auctor est, etiam sua aetate fuisse, qui *malim quidem* Demecae tribuerent. Sed ne longus sim: *non malim quidem* Micioni tribuere, et ita id interpretari, quemadmodum modo fecimus, tantum placet, ut alias interpretationes hujus loci commemorare nolimus; praesertim, quod in hac interpretatione hoc argumentum veritatis insit, quod, olim jam a Schmiedero inventam, ipsi denuo invenerimus.

31. *restim* i. e. funem ductans saltabis; saltationis genus,

ut videtur, puerile, et gravitate senis nequaquam dignum. Vel plura vel certiora de eo non comperimus; ipse Donatus dubitat, quale fuerit. Putat tamen, „manu cersitos choros puellorum puellarumque cantantes, restim ducere existimari: et id maxime convenire ad exagitantam importunitatem senis, veluti pueros imitantis.“ Ruhnkenius in dictatis nostrum locum cum Horatii Epist. I, 10, 48 et cum Livii XXVII, 37, 14 comparat, ubi haec leguntur: *in foro pompa constitit; et, per manus reste data, virgines sonum vocis pulsu pedum modulantes incesserunt.* Schirach in Clavi Poëtarum Classicorum s. v. *Restis* hoc saltationis genus, de quo dicitur, Cordacis Graecorum non dissimile fuisse censet; quoniam pro *κορδακίζειν* Aristophanes in Nubibus dixerit: *κόρδακα ἐκλύειν.* v. Casaubonum ad Theoprasti Characteres VI, 1. Sed audacius, quam verius, haec inter se comparata sint, et ad Terentium intelligendum vix plura hujus generis investigare attinet.

IV, 8, 1. Ipse sibi blandiens Syrus diminutivo vocabulo Syrisum se appellat.

5. „Defenditur (hiatus in semiseptenaria Caesura [hephthemimeris] in diversis personis), quod inter audiendi et respondendi vices moram intercedere justam oportet; nec alibi, quod memini, apud Terentium occurrit, quum Plautus oscitantius versus edere non refugiat. Adeo est ille compositionis numerorum prae hoc artifex.“ (Wasii sunt in Senarii c. 4 p. 40.) v. d. vss. Ter. p. 219.

8. *dis i. e. dives.*

V, 1, 17 — 18. Suidas II p. 385, quod Meineke dicit (locum vero in editione Suidae ab Aemilio Porto curata reperire non potui): *κοινὰ τὰ τῶν φίλων — κέρηται τῇ παρομιῇ Μένανδρος Ἀδελφοῖς.* Quare Iacobsius hunc versum Menandri fuisse conjicit:

ἄνθος παλαιός ἐστι κοινὰ τὰ τῶν φίλων.

v. Meineke in Menandri Rel. p. 8 et Bentleyi Emendationes in Menandrum p. 2 — 3.

29. Post *evenere* major interpunctionis nota deleatur et minor ponatur. *Uti* cum accusativo conjunctum est, quocum Catonis et Terentii aetate conjungi solebat. v. Schneid. in ind. ad Scriptores rei rusticae s. v. *utor.*

36. *quibus ex pro e quibus.*

41. *scire est liberum ingenium atque animum i. e. inde cognoscere licet, et mente et pectore eos ingenios esse. Est p. licet Graecam originem redolere videtur; Graece enim dici poterat ἐστὶ p. ἔστι i. e. est p. licet.*

55. „Cum primo luci. *Luci* adverbialiter ponitur more antiquo, ut *mani* pro *mane.* Plaut. Cistell. II, 1, 49 *cum primo*

luci cras. Vid. Perizon, ad Sanct. Min. I, 9 p. 64 et Bentl. ad h. I. His autem temporum nominibus saepe additur praepositio *cum*. Hirt. B. Afr. c. 62 *cum primo mane.* RUHNK. ad h. I.

57. *pugnaveris i. e. magnam rem feceris, ut bene explicat Donatus.* Eun. V, 2, 60: *dabit pugnam aliquam.*

60. *illi antique pro illic, nempe ruri.*

V, 2. v. p. 242.

5. *quám emendetur quam.*

20. v. p. 207.

V, 5, 17. „*Babylo.* Disceptant interpretes *Babylo* sit datus a *Babylus*, an *Babylo* vocetur primo casu. Posterior sententia verissima est. Nam fratrem vocat *Babylonem* pro prodigo, quod Medi et Persae tum omnium ditissimi et luxuriosissimi erant.“ RUHNK. ad h. I.

vinginti emendetur viginti.

19. *tu illas abi et traduce pro abi et traduce illas.*

21. *Factum velle.* Ruhnkenius in Praefatione ad Schelleri Lex. (Opusc. II p. 727): „*Facio.* Hic frustra quaesivi formulam Comiciis usitatam *factum alicui velle* pro bene velle, favere. —

— Vim formulae explanarunt Casaub. ad Apulej. Apolog. p. 166 (168), Salmasius ad Tertullian. Pall. p. 120; imprimis Gronov. ad Gell. VII, 3.“

V, 6, 10. *et te operam* etc. ad Aeschinum conversus dicit.

11. *situ sis homo*, ad eundem Aeschinum conversus.

14. *aufer sc. te i. e. abi.*

26. *quod locitas foras i. e. quod peregrinis locas colendum.*

Ruhnk.

28. *pro patre huic est?* emendetur: *pro patre huic est;*

33. *nunc tu mihi.* haec verba deleantur.

32 — V, 7, 1. Hermannii sunt, qui, auctoritatem codicis Lipsiensis sequutus, p. 165 sq. doctr. m. ita corrigit. Bentlejus legebat:

Effugere: dictum est vere, et re ipsa fieri oportet, Micio.

M. Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt. Ae. mi pater. D. nunc tu mihi,

Micio, es germanus pariter animo ac corpore. M. gaudeo.

D. Suo sibi gladio hunc jugulo.

Sc. VII.

Sx. — — — *Factum est, quod jussisti, Demea.* — —

Suo sibi gladio hunc jugulo, quae a Bentlejo Demeae, non incommoda sententia, tribuuntur, eadem tamen Syro quoque tribui possunt. Syrus enim, qui Demeam ex priorè ejus avaritia aestimat, dubitare non potest, quin Demeae, de maceria diruta V, 5, 10 nunciium afferens, magnam tristitiam allaturus sit, ita-

que suo sibi gladio hunc jugulo prius secum ipse loquitur, quam factum est, quod jussisti, Demea Demeam alloquitur.

13. liber esto. Festus p. 313 ed. Gothofredi: „manumitti servus dicebatur, quum dominus ejus, aut caput ejusdem servi aut aliud membrum tenens, dicebat: *Hunc hominem liberum esse volo*; et emittebat eum e manu.“

23. *prae manu esse nummi praesentes dicuntur.*

24. *unde utatur i. e. quo vivat.*

28. Hoc versu Muretus Terentium putat Caecilium poetam imitatum esse, qui in Hypobolimaeo scripserit:

— — *mea rastraria,*

Quod prolubium, quae voluptas, quae te lactat largitas?
(*Rastraria mulier ruri agens et agrum colens. Forc.*) Mureti V. Lectt. IV, 13.

Dissimilitudo descriptionis Scenarum et Actuum, quae est inter Bentleji et hanc editionem.

V, 1 Bentleji

V, 2 —

V, 3 —

V, 4 —

V, 5 —

V, 6 —

V, 7 —

V, 8 —

V, 9 —

IV, 8 hujus editionis.

IV, 9 — —

V, 1 — —

V, 2 — —

V, 3 — —

V, 4 — —

V, 5 — —

V, 6 — —

V, 7 — —